

ЛШ/2 ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

ЛШ/2

НОВИ САД, 2010

ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ
LIII/2

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК
ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ
MATICA SERBICA
CLASSIS LITTERARUM
ARCHIVUM PHILOLOGICUM ET LINGUISTICUM

Покренут 1957. године
До XXVI књиге (1983) излазио под називом *Зборник за филологију и лингвистику*

Главни уредници:
Др Миљивој Павловић (1957—1960), др Рудолф Коларић (1961—1962),
академик Павле Ивић (1963—2000), академик Александар Младеновић (2001—2009),
др Јасмина Грковић-Мејџор (2010—)

LIII/2

Уредништво:
Др ЈАСМИНА ГРКОВИЋ-МЕЈЏОР (главни и одговорни уредник), др ДРАГА ЗЕЦ,
др МИЛКА ИВИЋ, др ЈОВАН ЈЕРКОВИЋ, др ГЕРХАРД НЕВЕКЛОВСКИ,
др СЛОБОДАН ПАВЛОВИЋ (секретар), др ДРАГОЉУБ ПЕТРОВИЋ, др МАТО ПИЖУРИЦА,
др МИЛОРАД РАДОВАНОВИЋ, др СВЕТЛАНА ТОЛСТОЈ, др ЗУЗАНА ТОПОЛИЊСКА

Collegium redactorum:
Dr JASMINA GRKOVIĆ-MEJŽOR, Dr DRAGA ZEC, Dr MILKA IVIĆ,
Dr JOVAN JERKOVIĆ, Dr GERHARD NEVEKLOVSKI, Dr SLOBODAN PAVLOVIĆ,
Dr DRAGOLJUB PETROVIĆ, Dr MATO PIŽURICA, Dr MILORAD RADOVANOVIĆ,
Dr SVETLANA TOLSTOJ, Dr ZUZANA TOPOLINSKA

Главни и одговорни уредник:
Др ЈАСМИНА ГРКОВИЋ-МЕЈЏОР

ISSN-0352-5724 | UDK 80/81(082)

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

ЛIII/2

НОВИ САД
2010

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Т. И. Вендина: К пространственно-временной интерпретации сербско-русских лексических параллелей	7
Ivana Vrtič: Apsolutni nominativ u hrvatskim svetopisamskim prijevodima	35
Иван Димитријевић: Једна појава слова <i>j</i> у српским нецрквеним ћириличким списима из средине XVIII века	49
Biljana Magjanović: Nastanak civilizacijskoga leksika bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika u 19. stoljeću na primjeru vojne i pravne terminologije	63
Гордана Штрбац: Глаголске перифразе са значењем комуникативне активности	77
Гордана Штасни: Мотивациони смерови у деривационим процесима	89
Olga Panić-Kavgić: Prevodilačke greške u novinskim člancima u rubrici „Meridijani” nedeljnika <i>Vreme</i>	99
Гордана Драгин: Архаична наставачка морфема <i>-ам</i> за датив-инструментал-локатив множине именица женског и мушког рода на <i>-а</i> на територији говора у сливу Студенице	115
Мирјана Петровић-Савић: Исказивање посесивности у Рађевини конструкцијом предлог у + генитив личне заменице	123
Ана Магић: О čisto vidových slovesných predponách v slovenčine a srbčine	131
Ружица Радојчић: Систем предлошко-падежних конструкција са циљним значењем у руском језику у поређењу са српским	141
Душан Стаменковић: Придевске поредбе с називима животиња у енглеском и српском језику	169
Jelisaveta Šafranj: Retorička analiza lida poslovne vesti na korpusu <i>Financial Times</i>	191

ХРОНИКА

Марта Бјелетић, Јасна Влајић-Поповић: Скуп посвећен етнолингвистици, ономастици и етимологији	211
---	-----

КРИТИКЕ И ПРИКАЗИ

Јасмина Грковић-Мејџор: Radoslav Večerka, Staroslovenština v kontekstu slovanských jazyků	217
Миливој Алановић, Сабина Халупка-Решетар, Твртко Прћић: Три нове књиге Ранка Бугарског	220
Марина Николић: Зборник Института за српски језик САНУ I (Посвећено др Драгу Ђупићу поводом 75-годишњице живота)	233
Мирјана Петровић-Савић: Првослав Радић, Копаонички говор. Етнографски и културолошки приступ	237
Драгана Радовановић: Станислав Станковић, Границе призренско-тимочких говора у власотиначком крају	240
Бранкица Марковић: Жарко Бошњаковић (ур.), Говор Новог Сада, свеска 1: Фонетске особине	242
Упутство за припрему рукописа за штампу	247

ренцијалне *поддијалекатске лексике* и *Мали реџистар зајлањских речи*), *Просијрање дисинктивних особина призренско-шимочких говора у власо-иначком говору* (најпре у виду четири табеле диференцијалних особина лужничких, заплањских и јужноморавских говора — фонетских, акценатских, морфолошких и лексичких, а потом, према истим нивоима, у виду 25 карата, беспрекорних у сваком погледу), *Ареал призренско-шимочких говора у данашњем Власоинцу* (сажет осврт којим се залази и у проблем урбане дијалектологије, који је, смело, и картографски представљен) и *Границе призренско-шимочких говора у власоиначкоме крају*. Овај завршни део у ствари је закључак, дат јасно, сигурно и сажето, поткрепљен два табелама (*Распоред диференцијалних призренско-шимочких јојава у власоиначком крају по јунктовима* и *Распоред јунктова према припадности говорним типовима*), уз напомену да прва није једноставна за читање и разумевање), да би се на крају завршио одличном картом, насловљеном: *Просијрање ПТГ у власоиначкоме крају према најновијему истраживању*.

Дијалекатски текстови су увек (наравно и у овој књизи) драгоцени, и то не само као потврда основаности изабраног аспекта истраживања; *Литература*, обимом и избором доказ је изванредне упућености у струку; обимни резимеи на четири језика, са по два приложеним картама (прва према Белићу, а друга према ауторовим истраживањима), потврда су уверења да су говори ове зоне и даље атрактивна лингвистичка тема.

Напред изложеним је показано да се ради о вредном прилогу савременој српској дијалектолошкој науци. Уз све навођене врлине (и понеку замерку), посебно треба поздравити напор да се са екстензивних описа пређе, када је то год могуће, на синтетичне описе.

Драгана Радовановић

Институт за српски језик САНУ
Београд
sarialuka@eunet.rs

UDC 811.163.41'282'342(497.113 Novi Sad)(082)

Жарко Бошњаковић (ур.). *Говор Новог Сада*, свеска 1:
Фонетске особине. Нови Сад: Филозофски факултет,
Одсек за српски језик и лингвистику, 2009, 348 стр.*

Пројекат *Говор Новог Сада* реализује се од 2006. године на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду, у оквиру научног програма Покрајинског секретаријата за науку и технолошки развој. Као ре-

* Прилог је настао у оквиру рада на пројекту *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора* (148001) који у целини финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

зултат рада бројног тима истраживача, под руководством Вере Васић, појавила се и прва свеска, посвећена фонетским особинама говора Новог Сада, која је организована на следећи начин: *Предговор* (7–10), I одељак — *Теоријско-методолошке њоставке* (11–76), II одељак — *Теренска и експериментална истраживања* (77–338) и резиме на енглеском језику — *The Speech of Novi Sad Volume 1: Phonetic Characteristics (Summary)* (339–348).

У *Предговору* се наводе следећи разлози за отпочињање рада на овом пројекту:

1. нејезички и нелингвистички — који нам говоре да је „овај зборник радова о говору Новог Сада један облик правдања поверења и враћања дуга граду и факултету, као и Покрајинском секретаријату за науку и технолошки развој, који је финансирао пројекат *Говор Новог Сада*” (7);

2. културно-историјски — који сведоче о томе да је Нови Сад, као вишенационалан, вишејезичан и мултиконфесионалан град, током три века свога постојања, са динамичним демографским и привредним развојем знатно „утицао на језичке варијетете српског језика и идиолекте говорника који су се у њега досељавали, у њему школовали и радили, што је довољан разлог за опис говора/говорâ који се у њему говори/говоре” (8);

3. лингвистички — који нас обавештавају о досадашњем слабом интересовању за истраживања градских говора, која су „на српскохрватском језичком подручју била углавном усмерена на говоре на нештокавском дијалекатском подручју (Сплит, Загреб), а на подручју штокавских екавских говора на јужне говоре (Ниш, Пирот, Лесковац, Параћин, Власотинце)” (8), док су говори са истом дијалекатском основицом као и стандардна новоштокавщина (Београд, Бечеј) били ређе проучавани.

У оквиру овог истраживања говора Новог Сада највише пажње било је посвећено акценту, односно његовом преношењу на проклитику, послеакцентским дужинама, квантитету вокала у зависности од акцента, акценту морфолошких категорија и статусу финалних вокалских група, консонантском систему, статусу фонеме *x* и артикулационим особинама фрикатива, као и икавизмима у говору Новог Сада, као једној од типичних особина шумадијско-војвођанског дијалекта.

У првом поглављу налазе се три рада. Први од њих је рад Ранка Бугарског „Теоријске основе урбане дијалектологије” (13–30), у којем се износе основни подаци о настанку урбане/социјалне дијалектологије (дисциплине која је комплементарна традиционалној руралној дијалектологији) како у свету, тако и у бившој Југославији. Затим се говори о социолингвистичком усмерењу урбане дијалектологије с посебним освртом на истраживања Вилијама Лабова, која се базирају на увођењу дистинкције између реалног времена (*real time*) и привидног времена (*apparent time*) (20). Предлажу се неке могуће теме, које би биле интересантне за проучавање говора Новог Сада, наводе се типови језичких варијетета и на самом крају износе ставови које би требало да познају сви они који се баве урбаном дијалектологијом или се спремају за то. Следи рад Љуби-

ше Рајића „Градски говори” (31—46), у којем се најпре износи критички преглед основних приступа истраживању градских говора, а они су: квантитативне и квалитативне методе, стабилност друштвене групе, посматрање споља и изнутра, избор и састав узорка, диглосивне и вишејезичне заједнице. Затим се говори о варијаблама (класна припадност, пола, пол, узраст, друштвена покретљивост, регион, образовање и личност), о временској димензији (стварно и привидно време) и о односу између система и употребе. На крају овог поглавља је рад Жарка Бошњаковића „Испитивања градских говора у Србији” (47—76). У овом раду аутор се критички осврће на досадашња истраживања градских говора у Србији и то с обзиром на подручја истраживања и њихово дијалекатско окружење, време истраживања и ауторе који су се тиме бавили. Исто тако, аутор скреће пажњу на методолошке проблеме истраживања (утврђивање корпуса и његову дескрипцију) и феномене истраживања. Овај рад је посебно значајан јер се на крају наводи библиографија свих досадашњих радова посвећених овој области и, како сам аутор наводи, „свака допуна ове библиографије биће значајан и користан допринос комплетирању библиографије урбане дијалектологије на српскохрватском језичком простору” (48).

У оквиру другог поглавља налази се 14 радова који се, с обзиром на предмет истраживања, могу сврстати у две групе: а) радови у којима су се аутори бавили прозодијским одликама говора Новог Сада и б) радови у којима су се аутори бавили фонетским одликама говора Новог Сада.

Према овој класификацији у првој групи нашло би се следећих девет радова:

1. Жарко Бошњаковић, „Преношење акцената на проклитику у говору Новог Сада” (79—109). Аутор анализира преношење акцената на проклитику у идиолектима аутохтоних Новосађана, с обзиром на следеће критеријуме: пол, узраст, образовање и занимање. Пажња је усмерена на нециљане промене (промене испод нивоа свесног), које су објашњене језичким и нејезичким факторима. Резултати истраживања представљени су помоћу дијаграма, а подаци о информаторима табеларно.

2. Исидора Бјелаковић и Маја Марковић, „Послеакценатска дужина у говору Новог Сада” (110—128). У раду су прво регистроване граматичке категорије и одређен број именичких суфикса у којима се чува послеакценатска дужина у говору Новог Сада, а потом је извршена акустичка анализа вокала под неакцентованим квантитетом у изговору 13 испитаника из Новог Сада. Добијени резултати приказани су графички.

3. Гордана Драгин, „Дистрибуција послеакценатских дужина у језику медија” (129—140). Ауторка прати степен очуваности квантитета вокала после акцентованог слога у говору 24 новинара-спикера из 8 радијских и телевизијских станица у Новом Саду, настојећи да утврди какав је однос прихваћене норме у савременом стандардном српском језику (посматрајући само послеакценатски квантитет) и стања у говору новосадских медија.

4. Маја Марковић и Исидора Бјелаковић, „Квантитет дугих посттоничних вокала у говору Новог Сада” (141—147). У раду је експеримен-

талним фонетским методама извршено мерење трајања дугих послеакцентских вокала у изговору 10 испитаника из Новог Сада. На основу добијених вредности одређене су и просечне вредности за сваког испитаника и за укупну испитану популацију. Резултати су показали да трајање вокала зависи од квалитета вокала. На крају је извршено поређење добијених резултата са резултатима ранијих истраживања.

5. Маја Марковић и Исидора Бјелаковић, „Квантитет наглашених вокала у говору Новог Сада” (148—158). И у овом раду се, као и у претходном, експерименталним фонетским методама мери трајање, али овог пута наглашених вокала у изговору 10 испитаника из Новог Сада. Резултати су показали да трајање вокала зависи од квалитета вокала, док односи између дугих и кратких нису константни, него зависе од природе вокала.

6. Дејан Средојевић, „Експериментално-фонетско испитивање краткоузлазног акцента у новосадском говору — тонска компонента” (159—191). Анализирано је 769 примера 79 речи са краткоузлазним акцентом на прими, које су биле у иницијалном, медијалном и финалном реченичном положају. Утврђене су опште карактеристике тонског кретања на акцентованом вокалу и однос између краја акцентованог вокала и почетка вокала у постакцентском слогу.

7. Маја Стокин, „Прозодијске особине морфолошких категорија у говору старог Новог Сада” (192—214). Предмет овог рада јесте прозодијска анализа морфолошких категорија у говору најстаријих делова Новог Сада (Салајке, Подбаре и Роткварије), спроведена на основу аудитивних записа спонтаног говора два испитаника из ових делова града. Добијена грађа је упоређена са Даничићевом грађом из *Српских акцената* и са резултатима ранијих прозодијских истраживања говора места Каћ, Госпођинци и Жабал у околини Новог Сада.

8. Дејан Средојевић, „Акцент именица у језику водитеља-спикера новосадских телевизијских станица” (215—234). Аутор анализира акценат именица у језику водитеља-спикера информативних емисија новосадских телевизијских станица. Резултати истраживања показују које алтернативе савремени језик и даље чува и како изгледа процес упрошћавања сложеног система акценатских група.

9. Милан Ајџановић и Миливој Алановић, „Прозодијске одлике придевских видских парова у говору Новог Сада” (235—245). Аутори су настојали да утврде правилности у дистрибуцији придевских видских парова и то у контексту слабљења системске морфологизације видске категорије. Корпус за истраживање добијен је анкетирањем студената Филозофског факултета у Новом Саду, као и старијих представника урбаног говора Новог Сада.

Другој групи припада следећих пет радова:

1. Жарко Бошњаковић и Данка Урошевић, „Финалне вокалске групе *-ao*, *-eo*, *-uo* у говору Новог Сада” (246—267). У раду се анализира дистрибуција финалних вокалских група (*-ao*, *-eo* и *-uo*) у говору различитих генерација Новосађана у зависности од типа говорне ситуације,

психолошких, социјалних и језичких фактора, с циљем да се утврди степен актуелности сажимања финалних вокалских група глагола у говору Новог Сада.

2. Жарко Бошњаковић, „Фонема /x/ у говору Новог Сада” (268—286). У раду се анализира дистрибуција фонеме /x/ у идиолектима Новосађана. Грађа је прикупљена двојачко: помоћу интервјуа у различитим деловима Новог Сада и преслушавањем радијских и телевизијских емисија, док се приликом избора информатора водило рачуна о следећим факторима: природним (пол и узраст), друштвеним (образовање, занимање, однос према испитанику итд.) и језичким (артикулација, статус фонеме и позиција). Резултати истраживања представљени су у табелама.

3. Снежана Гудурић, „Прилог проучавању говора Новог Сада: струјни сугласници [ж] и [ш]” (287—296). Ауторка се бави акустичком природом палаталних струјних сугласника [ж] и [ш] у говору Новог Сада и своје резултате пореди са резултатима истраживања природе струјних сугласника у стандардном језику. Такође, како ауторка наводи, овај рад је и својеврстан предлог за анализу акустичке природе сливених гласова у говору Новог Сада. Рад обилује спектралним сликама гласова, односно гласовних низова.

4. Гордана Штрбац, „Икавизми шумадијско-војвођанског типа у говору Новог Сада” (297—309). У раду су анализирани икавизми шумадијско-војвођанског типа у говору становника Новог Сада, с циљем да се утврди како на њихову дистрибуцију утичу: порекло, узраст, образовање, интересовање, тема о којој се говори и контекст у којем се излаже.

5. Жарко Бошњаковић и Драгана Радовановић, „Фонетске варијације у говору избеглица у Новом Саду” (310—338). Рад се може сврстати у ову групу јер се бави фонетским варијацијама, али не у говору Новосађана, него колониста и избеглица из Босне и Херцеговине и Хрватске, који су нашли своје уточиште у Новом Саду, и то с обзиром на следеће факторе: природне (пол и узраст), психолошке (ставови појединца и средине) и социолошке (род, образовање, занимање), као и густину социјалних мрежа остварених у средини живљења (град, село). Тенденције промена у говору избеглица приказане су у табелама.

На крају — треба похвалити велики труд и залагање свих сарадника на овом пројекту, на челу са Вером Васић. Ова књига, настала у години јубилеја (школске 2009/10. године навршило се 55 година од оснивања Филозофског факултета у Новом Саду и исто толико од оснивања студijske групе за српски језик и књижевност) посебно је значајна. Она представља велики допринос развоју урбане дијалектологије на српском језичком простору, као и подстицај за даља истраживања ове врсте.

Бранкица Марковић

Институт за српски језик САНУ
Београд
brankicam@gmail.com